

Kazimierz Łatak CRL
Instytut Nauk Historycznych
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

ZESPÓŁ STAROPOLSKICH KSIĄG METRYKALNYCH PARAFII PODKRAKOWSKIEGO KAZIMIERZA PRZECHOWYWANY W ARCHIWUM KLASZTORU BOŻEGO CIAŁA KANONIKÓW REGULARNYCH LATERAŃSKICH

Słowa kluczowe: księgi metrykalne, Kraków, zakon kanoników regularnych laterańskich

Key words: vital records, Cracow, Canons Regular of the Lateran, 16th–18th centuries

1. O klasztorze Bożego Ciała informacji kilka

Prepozytura kanoników regularnych laterańskich przy kościele Bożego Ciała na Kazimierzu w Krakowie ma późnośredniowieczną metrykę. Powstała z fundacji pary królewskiej Jadwigi Andegaweńskiej (+1399) i Władysława Jagiełły (+1434), aczkolwiek w oparciu o wcześniejszy plan króla Kazimierza Wielkiego (+1370). Rozpoczęty na przełomie 1391/1392 r. proces fundacyjny został zamknięty przywilejem wystawionym przez króla Władysława Jagiełłę w Krakowie w czwartek 26 marca 1405 r. Ośrodek zasiedlili zakonnicy sprowadzeni z prepozytury Najświętszej Maryi Panny (Mons Mariae) w Kłodzku (wówczas Śląsk czeski), którą z kolei organizowali zakonnicy prepozytury w czeskich Roudnicach, znanej z uprawiania i propagowania nurtu *devotionis modernae* oraz współpracy z Uniwersyte-tem Praskim. W maju 1405 r. fundację królewską potwierdził biskup kra-

kowski Piotr Wysz, który od początku popierał i współdziałał w realizacji zamysłu sprowadzenia kanoników do Krakowa, a w lipcu 1426 r. papież Marcin V¹.

Prepozytura szybko wrosła w stołeczną aglomerację, stając się ważnym elementem jej infrastruktury oraz klimatu społecznego, kulturalnego i kościelnego. Wraz z filiami ufundowanymi w XV (Kłobuck – 1454, Kraśnik – 1468, Kurozwęki – 1487) i w XVII w. (Bychów – 1618, Krzemienica – 1619, Sucha Beskidzka – 1624, Wilno – 1625, Wolbrom – 1633, Słonim – 1650) utworzyła własną kongregację, znaną w literaturze naukowej pod nazwą kongregacji Bożego Ciała albo kongregacji krakowskiej kanoników regularnych laterańskich. Kongregacja została potwierdzona formalnie 5 maja 1644 r. przez papieża Urbana VIII. Po kasatach przeprowadzonych w ostatniej ćwierci XVIII w. oraz w wieku XIX kongregacja upadła. Z jej kilkunastu ośrodków ostała się jedynie prepozytura krakowska. We wrześniu 1859 r. prepozytura została wcielona do prowincji rzymskiej kanoników regularnych laterańskich, a w 1861 r. podniesiona do rangi opactwa. Dzisiaj konwent prepozytury tworzy 25 zakonników, a klasztor jest również siedzibą główną polskiej prowincji zakonu, utworzonej w maju 1952 r.²

2. Archiwum klasztorne

Do najszacowniejszych miejsc przestrzeni klasztornej ufundowanej przez dwór królewski prepozytury – obok oratorium, refektorium i dormitorium – należały od zawsze księżnica i archiwum (armarium), gdyż gromadziły nie tylko dawną wiedzę i źródła pozwalające obrazować przeszłość w całej swojej złożoności i wielowymiarowości, ale także dokumentację dowodzącą praw, przywilejów i zobowiązań konwentu. Archiwum klasztorne, którego dzieje sięgają czasu fundacji prepozytury, przechowuje dzisiaj wiele rodzajów ksiąg, dokumentów, fascykułów akt luźnych, map, fotografii, pieczęci i innych. Od 1909 r. w archiwum swoje miejsce znalazły najcenniejsze druki oraz pomniki klasztornego piśmiennictwa sakralnego i pragmatycznego. Najstarszy przechowywany w nim dokument pochodzi z 9 czerwca 1289 r.³ W 1405 r. zgromadzenie przejęło w całości dokumentację farnego dla

¹ K. Łatak, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku*, Elk 1999, s. 47–62; I. Pietrzakiewicz, *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*, Kraków 2003, s. 23–28; K. Łatak, S. Nalbach, *Ze studiów nad kulturą umysłową kanoników regularnych krakowskiej prepozytury Bożego Ciała w XV i XVI wieku*, Kraków 2009, s. 19–33; *Klasztor Bożego Ciała kanoników regularnych laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie–wydarzenia–budowle–kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012.

² K. Łatak, *Kongregacja krakowska kanoników regularnych laterańskich na przestrzeni dziejów*, Kraków 2002.

³ Fotografia dokumentu została zamieszczona w: K. Łatak, *Bazylika i klasztor Bożego Ciała kanoników regularnych laterańskich na Kazimierzu w Krakowie*, Kraków 2005 s. 40.

miasta Kazimierza kościoła Bożego Ciała, przy którym król Jagiełło je osadził, a w 1439 r. także dokumentację kościoła św. Wawrzyńca wzniesionego najpóźniej w pierwszej połowie XIII wieku jako parafialny dla osady Bawół, którą w 1340 r. wchłonęło lokowane przez króla Kazimierza Wielkiego miasto⁴. W 1783 r. do archiwum klasztornego trafiły materiały po zamkniętej parafii pod wezwaniem św. św. Jakuba Apostoła i Krzysztofa, zaś w 1923 r. księgi metrykalne po parafii św. św. Michała Archanioła i Stanisława Biskupa na Skalce⁵. Archiwum miało swoje miejsce tuż przy bibliotece. Materiały przechowywano w skrzyniach i w armariach. Wejścia do archiwum broniły niewielkie uzbrojone drzwi. W chwilach zagrożenia zewnętrznego w XV i w XVI w. ważniejsze jednostki zespołu wywożono z Krakowa, najczęściej do wsi klasztornych (Krzyszczkowice lub Kamień), resztę zaś zamykano w skarbcu, który ze względu na swoje potężne mury, maleńkie okienko oraz mocno uzbrojone drzwi wydawał się nie do zdobycia ani zniszczenia. Jeszcze w XVII w. konwent był tak dalece przekonany o bezpieczeństwie swojego skarbcu, że w przededniu inwazji wojsk szwedzkich przyzwolił, aby także mieszczanie kazimierscy złożyli w nim swoje najcenniejsze rzeczy. Okazało się jednak, że król Karol Gustaw i jego ludzie to nie zwyczajni łotrzykowie miejscy, ale wyspecjalizowani łowcy precjozów i dóbr kultury. Uzbrojone drzwi pomieszczenia i obwarowanie miejsca kłatwami nie stanowiły dla nich najmniejszej przeszkody. Po ich przejściu z kosztowności zdeponowanych w skarbcu klasztornym, zarówno zakonnych jak i mieszczzańskich, nie pozostało nic albo prawie nic. Lista strat sporządzona później przez ks. Stefana Ranatowicza jest dość długa⁶. Szwedów interesowały nie tylko pieniądze, złoto i srebro, ale nawet znajdujące się tam szaty liturgiczne, z których, ku powszechnemu zgorszeniu mieszczan Kazimierza, szyli sobie szykowniejszą niż wojskowe umundurowanie garderobę⁷. Na szczęście prepozyt Jacek Liberiusz (1644–1673) nie do końca podzielał entuzjazm płynący z wiary w bezpieczeństwo skarbcu, bo straty byłyby jeszcze większe, lecz i tym razem co ważniejsze archiwalia oraz precjoza zakonne kazał złożyć do skrzyń i uszedł z nimi do Fulneku na Morawach (prepozytura kanoników regularnych), gdzie bezpiecznie przetrwały potop szwedzki⁸.

W XVI w. archiwum ucierpiało kilkakrotnie na skutek pożarów. Tak było w 1504, w 1535, w sierpniu 1556 i w grudniu 1595 r., kiedy to ogień

⁴ Inkorporacja kościoła św. Wawrzyńca do parafii Bożego Ciała i klasztoru nastąpiła 27.01.1439 r., aczkolwiek procedura wspierana przez królową Zofię zaczęła się już w 1432 r. Zob. K. Łatak, *Kanonicy*, s. 266.

⁵ K. Łatak, *O związkach Podgórze z Kazimierzem i kościołem Bożego Ciała*, w: *Z dziejów duchowości i tolerancji religijnej w Podgórzu*, red. J. Żółciak, Kraków 2007, s. 13–26.

⁶ S. Ranatowicz, *Casimiriae civitatis*, k. 38–39; I. Pietrzakiewicz, *Biblioteka kanoników regularnych*, s. 54; K. Łatak, *Kanonicy*, s. 224.

⁷ M. Rożek, *Straty kulturalne i artystyczne Krakowa w okresie pierwszego najazdu szwedzkiego (1655–1657)*. „Biuletyn Historii Sztuki” 1974, t. 36, nr 2, s. 142–144, 146–147, 149.

⁸ S. Ranatowicz, *Casimiriae civitatis*, k. 38v–39.

niszczył miasto, a z nim także zespół klasztorny kanoników regularnych. W 1535 r. zniszczenia musiały być znaczne, skoro zakonnicy na restaurację zapożyczyli się u bogatego kanonika krakowskiego i profesora Uniwersytetu Krakowskiego – Marcina Bełzy⁹. Poważne zniszczenia pozostawił także pożar w sierpniu 1556 r. Naprawa szkód w kościele i w klasztorze trwała jeszcze piętnaście lat potem¹⁰. W 1595 r. pożar zniszczył nawet zabytkowe organy. Materiały z XV i XVI w. przechowywane dzisiaj w archiwum, w przeciwieństwie do ksiąg znajdujących się w bibliotece, nie noszą wprawdzie bezpośrednich śladów pożogi, tzn. nadpaleń, co sugeruje, że zakonnicy zdążyli je wczasu wynieść z zagrożonego pomieszczenia. Nie oznacza to jednak, że zasób w ogóle nie doznał uszczerbku. Wynoszone w pośpiechu i zapewne przez kilka osób naraz archiwalia zostały bez wątpienia przemieszane, a istnieją także poszlaki, że przy okazji ratowania niejedną rzecz skradziono lub usunięto.

W niedzielę 26 września 1655 r. w klasztorze stanęły kwaterą wojska szwedzkie z królem Karolem Gustawem na czele¹¹, który pozostał tu przez trzy tygodnie, aż do zdobycia Krakowa. Po jego ustąpieniu i wyjeździe w kierunku Warszawy oddziały szwedzkie nadal okupowały klasztor. W następnym roku bawili w klasztorze i jego obejściu Węgrzy Jerzego Rakoczego („Monasterium totum occupaverunt”). Ten krótki pobyt Karola Gustawa i późniejsza okupacja kosztowały klasztor bardzo dużo. Budynki wewnątrz i na zewnątrz były tak zniszczone, że trzeba je było niemal generalnie remontować. Przetrzebione zostały księżnica i archiwum, opróżniony skarbiec kościelny, wywiezione obrazy, które wyszły spod pędzla m.in. cenionych mistrzów włoskich. A skoro przywołujemy tu straty spowodowane potopem szwedzkim, to warto też przypomnieć przynajmniej, że Szwedzi już przed rozpoczęciem wojny przygotowali wyspecjalizowany zespół fachowców, którzy towarzyszyli wojsku i planowo grabili skarbcę, archiwia i biblioteki¹². Była to zatem grabież nieswoista, bo przeprowadzana nie w interesach doząnych i korzyści prywatnych, ale w perspektywie budowania własnego, narodowego i państwowego, dziedzictwa kulturowego. Ks. Stefan Ranatowicz, kronikarz klasztorny, zapisał, że najpierw rabowali książki, nawet włoskie, żołdacy szwedzcy i „nasi katolicy z niemi”, potem kaznodzieja króla Karola Gustawa przez kilka dni siedział w bibliotece i wybierał z księgozbioru co cenniejsze dzieła, wśród których były także rękopisy: „Kaznodzieja natomiast króla Szwecji, heretyk, bibliotekę konwentu z najlepszych ksiąg,

⁹ B. Przybyszewski, *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1534–1535*, Kraków 1987, s. 84–85.

¹⁰ K. Łatak, *Kongregacja*, s. 32.

¹¹ Otwierającego im bramę klasztorną diakona Jakuba Mrowińskiego zabili na miejscu. Zob. S. Ranatowicz, *Casimiriae civitatis*, k. 46.

¹² M. Rożek, *Straty kulturalne i artystyczne Krakowa w okresie pierwszego najazdu szwedzkiego*, s. 142–144, 146–147, 149.

wśród których były wszystkie dzieła św. Augustyna i innych Doktorów [...], ogołocił”¹³. I w innym jeszcze miejscu: „Także z biblioteki księgi Doktorów co najzacniejsze kaznodzieja szwedzki pobrał [...]. Póki szwedzi w klasztorze mieszkali księgi in folio brali na ładunki, nawet kucharze wzięwszy księgę in folio karty z nich wydzielali, a pieczenia sztuki obwinawszy w kartę rozsyłali, drugie pod ciasta, etc”¹⁴. Prepozyt Jacek Liberiusz, po powrocie do Krakowa z morawskiego Fulneku w 1657 r., odnotował, że tylko jedną trzecią utraconych wówczas ksiąg udało się klasztorowi odzyskać. Nie udało się natomiast odzyskać niczego z utraconych archiwaliów. Szwedzi wykorzystywali je bowiem do rozpalaenia ognia w klasztornej kuchni. Kwerenda w bibliotekach i archiwach szwedzkich niewiele jak dotąd dała, ale też możliwe, że wiele z zabranych z klasztoru dzieł zatraciło się zanim dotarły do Szwecji. W latach 1655–1657 zatem zgromadzenie utraciło większą część pomników swojej kultury intelektualnej, duchowej i artystycznej z XV i XVI w. Ocalało w zasadzie tylko to, jak już powiedzieliśmy wyżej, co prepozyt Liberiusz wywiózł na Morawy, choć sporą część także i tego utracono w późniejszych czasach, a mianowicie w latach 1702–1703, gdy ponownie zjawiły się tu oddziały wojsk szwedzkich, w latach 1794–1800, gdy klasztor zajmowały wojska austriackie oraz w 1849 r., gdy klasztor okupowały wojska rosyjskie zmierzające na Węgry¹⁵.

W 1779 r. z polecenia prepozyta Sebastiana Gwirarda Kwiatkowskiego zasób uporządkowano według zasad stosowanych wówczas w sztuce archiwalnej. Sporządzono także szczegółowy inwentarz znajdujących się w nim materiałów, który szczęśliwie przetrwał do naszych czasów¹⁶. Zasób podzielono na 69 fascykułów tematycznych. Fascykuły oznaczano kolejno majuskułnymi literami alfabetu łacińskiego. W ten sposób fascykuły 1–24 otrzymały oznakowanie literacją pojedynczą od A do Z, fascykuły 25–48 literacją zdwojoną od AA do ZZ i fascykuły 49–69 literacją potrójną od AAA do UUU. Fascykuły od A do Z zawierały 416 jednostek, fascykuły od AA do ZZ – 290 jednostek i fascykuły od AAA do UUU – 280. Łącznie inwentarz wymienia 986 jednostek ułożonych chronologicznie i ponumerowanych liczbami

¹³ „Praedicator quoque regis Sveciae haeticus bibliothecam conventus optimis libris inter quos omnia opera S. Augustini et aliorum Doctorum erant [...], spoliavit”. Zob. S. Ranatowicz, *Casimiriae civitatis*, s. 38v–39.

¹⁴ *Ibidem*, s.141.

¹⁵ K. Łatak, *Poczet rządców opactwa Bożego Ciała kanoników regularnych laterańskich w Krakowie*, Kraków 2005, s. 124, 152, 177.

¹⁶ ABC, *Summarium Privilegiorum, Iurium et Documentorum quorumvis in Archivo Conventus Canonice Regularium Lateranensium ad Aedes Sacratissimi Corporis Christi Domini Casimiriae prope Cracoviam siti reperibilium, eisdemque Conventui servientium, nunc sub auspiciis Perillustris et Reverendissimi Domini Sebastiani Gwirardi Kwiatkowski, eiusdem Ordinis per Minorem Poloniam et Magnum Ducatum Lithuaniae ac praemissi Conventus Praepositi Generalis modo infra expresso collectorum ultimis diebus mensis Aprilis Anno D[omi]ni 1779 conscriptum*, rkps, s. 178, b. sygn.

arabskimi, aczkolwiek było ich znacznie więcej, gdyż nie wszystkie fascykuly zostały szczegółowo opisane. Przy fascykule np. trzecim odnotowano jedynie, że zawiera on „variae Indulgentiae a Sancta Sede Apostolica concessae”. Inna ręka dodała do tego opisu: „hunc adnexae sunt etiam recentius impe- trata, uti: Translatio festi S[ancti] Augustini, atque Indulgentiae in festo S[ancti] Michalelis et Privilegium Liberationis animae”¹⁷. Ogólne opisy posi- adają także fascykuly 8, 9, 32, 42 i 44. Fascykul 8 zawierał „varia miscella- nea respectu molendinorum”¹⁸; fascykul 9 – „varia raptularia ut pote Reges- tra Perceptorum ex Molendinis Regalibus Proventuum, et Expensarum in reparationem eorundem erogatarum”¹⁹; fascykul 32 – „varia miscellanea ut pote citationes originales ab Officio Generali Consistorii Cracoviensis ema- natae”²⁰; fascykul 42 – „varia miscellanea ut pote nonnulla raptularia, copi- ae, documentorum anteriora summaria, notationes, informationes, litterae Missiles, manifestationes”²¹; fascykul 44 – „varia miscellanea ad negotium et interesse cum Sinagoga Judeorum Casimiriensium”²². Możemy zatem przyjąć bez większych zastrzeżeń, że w 1779 r. w archiwum klasztor- nym przechowywano ok. 1200 jednostek, z których najstarszy był dokument loka- cji wsi Kamień pod Krakowem na prawie niemieckim, wystawiony 3 czer- wca 1319 r. w Krakowie przez komesa Adama, syna Piotra, herbu Jastrzębiec. Przywołany wyżej dokument z 1289 r. trafił bowiem do archiwum klasztor- nego dopiero w XIX lub na początku XX w.

W 1885 r. opat Stanisław Dominik Slotwiński (1856–1905) w pomiesz- czeniach dotychczasowej biblioteki i archiwum urządził sobie zespół repre- zentacyjnych, w stylu włoskim, komnat opackich. Księgi i archiwalia prze- niósł do innych, skromniejszych pomieszczeń, co nie przysporzyło mu popularności w zgromadzeniu. Po wyjeździe opata z klasztoru w roku 1902 postanowiono przywrócić księgom i archiwaliom ich dawne miejsce. Pracował nad tym ks. Józef Augustyn Błachut (1867–1927), przy wydatnym wsparciu prof. Stanisława Krzyżanowskiego (+1917)²³. W latach 1902–1905 zasób został uporządkowany otrzymując syntetyczny opis oraz wstępny katalog kartkowy, który w czasie II wojny światowej (1939–1945) został roz- proszony. W 1909 r. do archiwum przeniesiono także szczególnie cenne po- mniki średniowiecznego piśmiennictwa klasztor- nego liturgicznego i pragma-

¹⁷ Ibidem, s. 5.

¹⁸ Ibidem, s. 14.

¹⁹ Ibidem, s. 15.

²⁰ Ibidem, s. 70.

²¹ Ibidem, s. 97.

²² Ibidem, s. 102–103.

²³ ABC, *Catalogus defunctorum sacerdotum, fratrum, fundatorum, benefactorum ordinis*, s. 68: „Clarissimus ac Honor[abilis] D[ominus] Stanislaus Krzyżanowski Director Archivi antiq[orum] Doc[umentorum] Civit[atis] Cracoviensis et Professor Universitatis Jagiellonae Archivum Domus nostrae magno sumptu [...] in ordinem redegit et disposuit. Obiit Cracoviae 15 Ianuarii 1917”.

tycznego, wyłączone z księgozbioru. W ich katalogowaniu pomagał ks. Błachutowi dr Adolf Chybiński²⁴. Wiele też ksiąg i fascykułów akt poddano wówczas konserwacji i obłożono w nowe, twarde oprawy²⁵.

Porządek nadany zasobowi w latach 1902–1909 oraz szafy sprawione w 1912 r. przetrwały do 1975 r. W tymże roku, w związku z obchodami 570 rocznicy fundacji klasztoru, z inicjatywy ówczesnego kustosza archiwum i biblioteki, ks. dra Zbigniewa Jakubowskiego, wymieniono umeblowanie wnętrza, a zasób rozmieszczono według tymczasowego porządku²⁶. W 1980 r. podjęto próbę kolejnego porządkowania zasobu, której nie doprowadzono do końca²⁷. Udało się jednak sporządzić jego kartkowy katalog, który jest wykorzystywany do dzisiaj.

3. Zespół ksiąg metrykalnych

Zespół ksiąg metrykalnych przechowywanych w archiwum liczy 31 jednostek wytworzonych przez trzy parafie, a mianowicie: parafię farną Bożego Ciała (7 jednostek), parafię św. św. Michała Archanioła i Stanisława Biskupa na Skalce (10 jednostek) oraz parafię św. św. Jakuba Apostoła i Krzysztofa (14 jednostek). Tworzą go trzy typy ksiąg, a mianowicie: ochrzczonych, małżeństw i zgonów. Najstarsze z nich pochodzą z trzeciej ćwierci XVI w. Przegląd szczegółowy zespołu zaczniemy od ksiąg wytworzonych przez parafię Bożego Ciała.

3.1. Parafia Bożego Ciała

Parafia Bożego Ciała była parafią farną dla miasta Kazimierza, lokowanego przez króla Kazimierza Wielkiego. Przywilej lokacyjny miasta wystawił król 27 lutego 1335 r.²⁸, ale z innych dokumentów wiemy, że jego rzeczywiste początki są znacznie starsze. Sam zresztą król w jednym z dokumentów wystawionym w 1334 r. nadmienił, że miasto już istniało²⁹, a ks. Krzysztof Łoniewski, historiograf klasztoru kanoników regularnych zanotował, że w trakcie prac prowadzonych w prezbiterium kościoła w latach trzydziestych XVII w. (likwidacja dawnych grobów oraz budowa nowych krypt) na-

²⁴ ABC, Antyfonarze, sygn. 1, 2, 3, 4, 5, 6. Zob. też: J. Kubieniec, *Uniwersalizm i swoistość w średniowiecznych antyfonarach krakowskich*, Kraków 2006, s. 16.

²⁵ ABC, *Kronika 1893–1923*, s. 21; K. Łatak, *Poczet*, s. 228.

²⁶ K. Łatak, *Poczet*, s. 315.

²⁷ Kustoszem archiwum oraz biblioteki klasztornej był w tym czasie ks. Franciszek Grabiszewski.

²⁸ Pełny tekst przywileju w tłumaczeniu polskim opublikował Klemens Bąkowski, *Historia miasta Kazimierza pod Krakowem do XVI wieku*, Kraków 1903, s. 11–14.

²⁹ Zbiór Dokumentów Małopolskich (dalej: ZDM), wyd. S. Kuraś, t. 1, s. 41, n. 34; B. Krasnowolski, *Ulice i place krakowskiego Kazimierza*, Kraków 1992, s.25.

trafiono na kamień węgielny pierwszego drewnianego kościoła, na którym to kamieniu widniał wyżłobiony napis z informacją, że położono go w 1330 r.³⁰ W zapisach Stolicy Apostolskiej parafia została wymieniona po raz pierwszy pod rokiem 1343. Notata informuje o poborze zaległego świętopietrza, co historykom pozwoliło domniemywać, że parafia istniała co najmniej od 1340 r.³¹ Około połowy XIV w., pod patronatem królewskim, zaczęto wznosić obecny kościół. W styczniu 1401 r., uroczystą konsekracją, zamknięto budowę prezbiterium³². W marcu 1405 r. przy kościele osiedli kanonicy regularni, kontynuując budowę korpusu nawowego. Prace ukończono ok. 1500 r. pod patronatem króla Jana Olbrachta oraz jego brata, kard. Fryderyka Jagiellończyka. Niebawem po osadzeniu przy kościele kanoników regularnych także dawną drewnianą plebanię zastąpił okazały zespół budynków klasztornych, który z kościołem połączono efektownym gankiem wspartym na trzech ostrołukowych arkadach³³. W XVII i XVIII w. pierwotny gotycki wystrój wnętrza kościoła został zastąpiony wystrojem w stylu renesansowo-barokowym. W nowym zespole największym uznaniem historyków sztuki cieszą się ołtarz główny z obrazami Tomasza Dolabelli, stalle kanonickie oraz ambona w stylu łodzi (*navis Ecclesiae*)³⁴. Z XVII w. pochodzi także obecna wieża. Parafia, której zarząd do roku 1405 spoczywał w rękach duchownych diecezji krakowskiej, a od roku 1405 w rękach kanoników regularnych, obejmowała wyłącznie miasto³⁵. Stąd też zapisy w księgach metrykalnych stosunkowo rzadko rejestrują dane spoza murów miejskich. Przy parafii działała szkoła, której nauczyciele wywodzili się spośród mistrzów Uniwersytetu Krakowskiego, a jej absolwentami byli m.in. św. Stanisław Kazimierczyk, Andrzej Frycz Modrzewski, Jan Fox, Joachim Cieniawski i Stanisław Pirawski.

Najstarszą w grupie zachowanych ksiąg metrykalnych parafii jest księga ochrzczonych z lat 1578–1616. Zapisy otwiera instrukcja wydana 17 lipca 1578 roku przez biskupa Piotra Myszkowskiego (*Processus de administratione sacramentorum*). Pierwszy chrzest (Anna, córka Piotra Piecha) wpisało pod datą 26 lipca 1578 roku. Na tekturowej oprawie księgi widnieje napis sporządzony pismem kaligraficznym: *Liber Naturom et Baptisatorum in Parochia S[acratis]S[mi] Corporis Christi Casimiriae ad Cracovia ab Anno 1578 ad Annum 1616*. Księga papierowa o wymiarach 34 na 11 centymetrów, spisana w języku łacińskim, liczy 285 stron³⁶.

³⁰ K. Łatak, *Notaty historyczne ks. Krzysztofa Łoniewskiego CRL (1576–1656) na temat początków kościoła i klasztoru Bożego Ciała kanoników regularnych laterańskich na Kazimierzu w Krakowie*, [w:] *Klasztor Bożego Ciała kanoników regularnych laterańskich w Krakowie*, s. 447.

³¹ MPH, II, s. 186; T. Gromnicki, *Świętopietrze w Polsce*, Kraków 1908, s. 322; J. Wyrozumski, *Dzieje Krakowa*, I, s. 238–245; K. Łatak, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu*, s. 93.

³² K. Łatak, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie*, s. 93.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Idem*, *Bazylika i klasztor Bożego Ciała*.

³⁵ K. Łatak, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu*, *passim*

³⁶ ABC, sygn. I-A-16.

Kolejne księgi metryk ochrzczonych w parafii Bożego Ciała z okresu staropolskiego to:

- Liber Baptisatorum in Ecclesia S[acratis]S[simi] Corporis Christi Casimiriae ad Cracoviam ab Anno 1670 ad Annum 1708³⁷.
- Liber Naturom et Baptisatorum in Parochia S[anctis]S[imi] Corporis Christi Casimiriae ad Cracovia ab Anno 1718 ad Annum 1797³⁸.

Drugą grupę zespołu ksiąg metrykalnych parafii Bożego Ciała stanowią księgi małżeństw. Z okresu staropolskiego zachowały się dwa ich tomy, a mianowicie:

- Metrica Matrimonium contrahentium in Ecclesia S[acratis]S[imi] Corporis Christi Casimiriae ad Cracoviam Canonice Regularium Lateranensium 1691–1787, ss. 260³⁹;
- Liber Copulatorum in Parochia S[acratis]S[imi] Corporis Christi Casimiriae ad Cracoviam ab Anno 1788 ad Annum 1797⁴⁰.

Ostatnią grupą ksiąg są księgi zmarłych. Z okresu staropolskiego zachowały się również tylko dwa ich tomy, a mianowicie:

- Liber Defunctorum in Parochia S[acratis]S[imi] Corporis Christi Casimiriae ab Anno 1712 ad Annum 1783, ss. 142⁴¹;
- Liber Metricae seu Catalogus Fidelium Defunctorum ad Ecclesias et Cimiteria Sacratissimi Corporis Christi et S[ancti] Laurentii Martyris sub regimine Canonice Regularium Lateranensium Ordinis S[ancti] Augustini existentes Casimiriae ad Cracovia sepulchrorum ab Anno Domini 1784 ad Annum 1797, ss. 175⁴².

3.2. Parafia św. św. Michała Archanioła i Stanisława Biskupa na Skalce

Kościół na Skalce był najstarszym wśród świątyń, które w 1335 r. znalazły się w granicach lokowanego miasta Kazimierza. Jego dzieje sięgają co najmniej XI w. Tradycja utrzymuje, że w 1079 r. w kościele na Skalce, w kontekście ostrego konfliktu z królem Bolesławem Śmiałym, poniósł śmierć św. Stanisław ze Szczepanowa, biskup krakowski. Od 1253 r., czyli od kanonizacji Męczennika, Skalka jest celem pielgrzymek, zdążających z kraju i zagranicą, a kościół spełnia rolę sanktuarium narodowego. W czerwcu 1472 r., z inicjatywy mistrza Jana Długosza, przy kościele na Skalce osiedli paulini, przejmując także parafię. Zespół budowli był wielokrotnie modernizowany. Romańską rotundę, pamiętającą początki diecezji krakowskiej, zastąpił w XIV w. kościół gotycki wzniesiony z inicjatywy

³⁷ ABC, sygn. I-A-17.

³⁸ ABC, sygn. I-A-18.

³⁹ ABC, sygn. I-A-23.

⁴⁰ ABC, sygn. I-A-7.

⁴¹ ABC, sygn. I-A-21.

⁴² ABC, sygn. I-A-22.

i fundacji króla Kazimierza Wielkiego. Paulini powiększyli wzniesiony w XIV w. kościół o kaplicę św. Stanisława, a obok wzniesli murowany klasztor. W XVIII w. nastąpiła kolejna modernizacja zespołu, tym razem w stylu renesansowo-barokowym⁴³. W 1880 r. w krypcie kościoła urządzono Groby Zasłużonych, co sprawiło, że Skalka przybrała status Panteonu Narodowego. Funkcjonująca przy kościele od średniowiecza parafia obejmowała zaledwie fragment miasta. Jej terytorium rozciągało się w kierunku zachodnim, sięgając do Pychowic i Kobierzyna. Księgi metrykalne (1636–1849) w obrębie parafii wymieniają: Dębniki, Katarzyńskie, Kapelańskie, Księżę, Kopczańskie, Zebrzydowskie, Zawisłe, Wielgorzędę, Marki, Pychowice, Folwarki alias Błonie, Rybaki, Kobierzyn, Zakrzówek, Ludwinów, Zagrody i Podsnarki. Przy parafii działała szkoła.

Najstarszą w grupie ksiąg metrykalnych parafii skałecznej z okresu staropolskiego jest księga chrztów z lat 1636–1671. Na tekturowej oprawie księgi widnieje napis sporządzony pismem kaligraficznym: Liber Baptisatorum Ecclesiae Rupellanae ad Cracoviam Anno D[omi]ni 1636. Księga jest papierowa formatu in folio, spisana wieloma rękami, w języku łacińskim, atramentem w większości brązowym. Liczy 210 stron.

Kolejne księgi metryk ochrzczonych parafii skałecznej to:

- Syllabus Baptisatorum in Ecclesia Parochiali S[ancti] Stanislai in Rupella Fratrum Eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae inchoatus Anno Domini 1706 [doprowadzona do 1723 r.], s. 241;
- Synopsis Baptisatorum in Principia-Angelica nec non purpurata sanguine D[ivi] Stanislai Petra in libertatem filiorum Dei adscriptorum per manus Fratrum Eremitarum Ordinis S[ancti] Pauli P[rimi] E[remitae] absoluta Anno quo Deus solutores super omnem carnem effudi aquas 1728 die 1 Julii [doprowadzona do 1760 r.], s. 372;
- Liber Metrices Baptisatorum thori legitimi in Ecclesia Parochiali Rupellanae Sanctorum Stanislai Ep[iscop]i et M[artyris] ac S[ancti]. Michaelis Arch[angelis] Inchoatus Anno D[omi]ni 1761 [doprowadzona do 1833 r.], s. 370;
- Liber Metrices Baptisatorum in Principi-Angelica nec non purpurata sanguine Divi Stanislai Petra in libertatem filiorum Dei adscriptorum per manus Patrum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae inchoatus Anno 1782 [doprowadzona do 1849 r.], s. 54;

⁴³ M. Krasnowolska, I. Kmiotowicz-Dratowa, *Krakowska Skalka: topografia i zabudowa*. „Studia Claromontana”, t. 17, 1977, s. 230–240; A. Witkowska, *Kulty pątnicze piętnastowiecznego Krakowa*, Lublin 1984; J. Wyrozumski, *Dzieje Krakowa do schyłku wieków średnich*, jw.; J. Zbudniewek, *Życie religijne między wzgórzem na Skalce a doliną kościoła Bożego Ciała do połowy XVII wieku*, [w]: Przemijanie trwanie. Kanonicy regularni laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce, Kraków 2009, s.631–649; M. Rożek, *Sanktuaria Krakowa*, Kraków 2006, s. 88–91; Tenże, *Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa*, Kraków 2000, s. 424–430; K. Łatak, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie*, s. 88.

Drugą grupę zespołu ksiąg metrykalnych parafii skałecznej stanowią księgi małżeństw. Z okresu staropolskiego zachowały się trzy ich odrębne tomy, a mianowicie:

- Liber Copulatorum 1636–1678. Liber contractum Matrimonialium Ecclesiae Rupellanae ad Cracoviam, s. 70;
- Liber contractus Matrimonialium Ecclesiae Ruperllanae ad Cracoviam . Liber 2dus 1709–1721, s. 154;

Cathalogus Benedictionum Matrimonium inchoatus Anno Dni 1743 in Januario Parochiae Rupellanae ad Sanctum Satnislauum Episcopum et Martyrem Casimiriae ad Cracoviam, s. 166.

Z ksiąg zmarłych parafii skałecznej z okresu staropolskiego zachowała się tylko jedna odrębna, a mianowicie:

- Liber Mortuorum Ecclesiae Rupellanae ad Cracoviam 1737–1767, s. 102.

Wyjątek w grupie ksiąg metrykalnych parafii skałecznej stanowi księga zawierająca w sobie metryki zmarłych, chrztów i małżeństw z lat 1776–1782. Opisano ją jako: Liber Mortuorum et Baptisatorum et Matrimonium Ecclesiae Rupellanae ad Cracoviam 1776–1782.

3.3. Parafia św. św. Jakuba Apostoła i Krzysztofa

Parafia św. św. Jakuba Apostoła i Krzysztofa, jak przyjmują na ogół historycy, powstała na przełomie XII/XIII w. z inicjatywy i uposażenia rycerskiego rodu Strzemieńczyków, aczkolwiek w dokumentach została wymieniona po raz pierwszy dopiero w 1313 r. Jej życie ogniskowało się wokół niewielkiego kościoła, wzniesionego na wapiennym wzgórzu w rejonie dzisiejszej ulicy Skawińskiej; najpierw drewnianego, później murowanego⁴⁴. Do trzeciej ćwierci XV w. (1462) parafia miała dwóch proboszczów, później zaś prepozyta i pięcioosobowe kolegium wikariuszy, z których jeden był zawsze urzędowym kaznodzieją. Przy parafii funkcjonowała szkoła⁴⁵. Pierwotny zasięg terytorialny parafii nie jest dokładnie znany. Zestawienie informacji zawartych w różnych dokumentach z XIV i XV w., w księdze uposażenia diecezji krakowskiej spisanej przez kanonika Jana Długosza i innych aktach pozwala jednak wnosić, że nie różnił się wiele od tego, który znamy z zachowanych od ostatniego ćwierćwiecza XVI w. metryk parafialnych. Do parafii

⁴⁴ KDK, II, nr 369; *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*, II, s. 21–22; J. Wyrozumski, *Dzieje Krakowa. Kraków do schyłku wieków średnich*, s. 136–138; H. Gapski, *Kraków*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, Lublin 2002, k. 1179; B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 2, Kraków 1999, s. 584–589; Jan Adamczewski, *Mała Encyklopedia Krakowa*, Kraków 1996, s. 213; J.W. Rączka, *Krakowski Kazimierz*, Kraków 1982, s. 3; K. Łatak, *O związkach Podgórze z Kazimierzem i kościołem Bożego Ciała*, w: *Z dziejów duchowości i tolerancji religijnej w Podgórzu*, Kraków 2007, s. 14, 17–18.

⁴⁵ W księgach metrykalnych pojawiło się kilka nazwisk oficjalistów tejże szkoły, m.in. rektor Stanisław Kowalski (1598), rektor Krzysztof Wolski (1608), rektor Stefan Łuszczewski (1699), rektor Paweł Świdorski (+1737), rektor Antoni Ptański (1764), rektor Grzegorz Rubinowski (1775).

należała zatem niewielka tylko część miasta (okolice ul. Piekarskiej i Podbrzezie) oraz wioski i siedliska: Płaszów, Swoszowice, Wróblowice, Wola, Kurdwanów, Borek, Prokocim, Łągiewniki, Podgórze, Stodoły, Błonie, Stawisko, Kempa, Zaborze, Pokrzywnica, Zamoście albo Groble, Cegielnia, Podborze, Zabłocie, Jurgowice, Sokoleniec⁴⁶. Parafia została zamknięta 8 marca 1783 r. przez biskupa Michała Poniatowskiego⁴⁷, zaś kościół rozbierano stopniowo w latach 1795–1809⁴⁸. Ostatni chrzest odbył się w kościele 29 stycznia, ostatni ślub 23 lutego, natomiast ostatni pogrzeb 7 marca 1783 r. Wierni zniesionej parafii przyporządkowani zostali w większości parafii Bożego Ciała, dlatego tu trafiły też jej księgi metrykalne zachowane od końca XVI w. Zespół ten stanowi dzisiaj cenny pomnik historyczny po działającej ponad pięćset lat parafii, a także niezwykle ważne źródło do dziejów Kazimierza i całej zawiślańskiej przestrzeni dzisiejszego Krakowa – od Prokocimia i Podgórza począwszy, a na Kurdwanowie i Swoszowicach skończywszy.

Najstarszą z zespołu jest księga ochrzczonych z lat 1596–1621. Na skórzanej oprawie księgi chrztów parafii św. Jakuba widnieje wytłoczony napis REGISTRUM oraz rok 1583. Rok ten należy przyjąć jako czas założenia księgi. Wprawdzie pierwszy zapisany na jej kartach akt pochodzi dopiero z ostatnich dni grudnia 1596 r.⁴⁹, ale szczegółowy ogląd księgi wskazuje dość wyraźnie, że kilka pierwszych jej kart uległo zniszczeniu zanim trafiła do kancelarii parafii Bożego Ciała w 1783 r. Księga jest papierowa o wymiarach 34 na 11 centymetrów, spisana w języku łacińskim, liczy 260 stron, a jej oprawę stanowi twarda tektura powleczone brązową skórą. W 1902 r., w ramach porządkowania archiwum klasztornego przez ks. Józefa Augustyna Błachuta oraz prof. Stanisława Krzyżanowskiego, księgę poddano zabiegom konserwacji i restauracji. Na wewnętrznej stronie zapisano: Liber Baptisatorum Ecc[lesiae] S[ancti] Jacobi 1597–1621. Księga nie posiada sygnatury.

Kolejne księgi metryk ochrzczonych parafii św. św. Jakuba Apostoła i Krzysztofa to:

- Liber Baptisatorum Par[ochiae] S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] 1687–1706, s. 328;
- Liber Baptisatorum Par[ochiae] S[ancti] Jacobi 1708–1710, s. 52;
- Liber Baptisatorum Eccl[esiae] S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] 1717–1734, s. 253;
- Liber Baptisatorum Ecclesiae Parochialis S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] Casimiriae ab an[no] 1734 ad 1757, s. 332;

⁴⁶ K. Łatak, *O związkach Podgórze z Kazimierzem i kościołem Bożego Ciała*, s. 17.

⁴⁷ Dekret bpa Jerzego Poniatowskiego zob. ABC, Teka: *Kościół św. Jakuba 1666–1854*, sygn. 153.

⁴⁸ A. Grabowski, *Kraków i jego okolice*, s. 289; M. Fridberg, *Inwentarz*, s. 59.

⁴⁹ Ustalenie dokładnej daty jest niemożliwe, gdyż strona w górnej części jest zniszczona i mało czytelna. W każdym razie w połowie tejże strony zaczyna się rok 1597, który wyraźnie zaznaczono.

- Liber Baptisatorum Eccl[esiae] S[ancti] Jacobi 1756, s. 18;
- Metrica seu Liber Baptisatorum Ecclesiae Parochialis S[ancti] Jacobi Apostoli Casimiriae ad Cracoviam sitae 1758–1772, s. 348;
- Liber Baptisatorum Ecclesiae Parochialis S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] Casimiriae ab an[no] 1773 ad 1783, s. 198.

Drugą grupę zespołu ksiąg metrykalnych parafii św. Jakuba stanowią księgi małżeństw. Zachowały się cztery ich tomy z okresu staropolskiego, a mianowicie:

- Liber Copulatorum in Parochia S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] Casimiriae ab anno 1647 ad 1683, ss. 240, b. sygn.;
- Liber Copulatorum in Parochia S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] Casimiriae ad Cracoviam 1687–1725, ss. 188, b. sygn.;
- Liber Copularotum Parochiae S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] in Casimiria 1728–1778, ss. 640, b. sygn.;
- Liber Copulatorum in Parochia S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] Casimiriae 1779–1783, ss. 54, b. sygn.

Ostatnią grupą ksiąg są księgi zmarłych albo zgonów. Zachowały się, niestety, tylko dwa ich tomy, a mianowicie:

- Liber Defunctorum Parochiae S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] Casimiriae 1736–1779, ss. 351, b. sygn.⁵⁰;
- Liber Defunctorum Parochiae S[ancti] Jacobi Ap[ostoli] Casimiriae 1779–1783, ss. 77, b. sygn.

3.4. Charakterystyka zewnętrzna i wewnętrzna ksiąg

Opis zaczniemy od ksiąg chrztów. Wszystkie wymienione wyżej księgi chrztów są papierowe. Spisywano je w języku łacińskim, pismem w większości mało starannym, co utrudnia czytanie. Nie posiadają ozdób, poza incipitami zaznaczającymi kolejne lata, np.: ANNO DOMINI 1602. W parafii św. św. Jakuba Apostoła i Krzysztofa księgi chrztów prowadzili zasadniczo dzwonnicy, którzy byli jednocześnie oficjalistami szkolnymi, aczkolwiek zdarzało się, że akt wpisywał sam duchowny udzielający chrztu. Spośród dzwonników zatrudnionych przy parafii imiona swoje na karty księgi wpisało zaledwie pięciu, a mianowicie Andrzej z Mogilan (Mogilanius) w 1602 r.⁵¹, Walenty Kostrzyński (Costrzinensis) w 1603 r.⁵², Grzegorz w 1606 r.⁵³, Klemens Lipnicki (Lipnicensis) w 1611 r. i Stanisław z Krakowa w 1613 r.⁵⁴. Zdarzało się, że dzwonnik zaniedbywał swój obowiązek i nie spisywał aktów

⁵⁰ Na wewnętrznej karcie napis: „Liber seu Metrica mortuorum Anno Domini MDCCXXXVI”

⁵¹ „Andreas Mogilanius Campanator huius Ecclesiae hunc librum excepi a Reverendo Domino Joanne Brzeziński Praeposito huius loci die 26 Januarii 1602”.

⁵² „Valentinus Costrzinensis campanator huius ecclesiae hunc librum excepi a Reverendo D[omino] Joanne Montana praeposito 2 Aprilis 1603”.

⁵³ „Gregorius campanator huius Ecclesiae”.

⁵⁴ „Clemens Lipnicensis Campanator ecclesiae Sancti Jacobi”.

chrztów, jak to miało miejsce od roku 1600 do stycznia roku 1602 za nieznanego z imienia dzwonnika oraz od jesieni roku 1612 do połowy roku 1613, kiedy urząd ten zajmował Stanisław z Krakowa⁵⁵. W parafii Bożego Ciała księgi prowadzili dzwonnicy, ale równie często wpisów dokonywali sami kanonicy, dzięki czemu stanowią one doskonałe źródło do prosopografii konwentu. W parafii skałecznej księgi chrztów prowadzili wyłącznie zakonnicy z zaznaczeniem zajmowanego urzędu, a nawet posiadanego stopnia naukowego. Najpopularniejszymi imionami nadawanymi dziewczynkom były: Regina, Anna, Zofia, Katarzyna, Jadwiga, Agnieszka, Małgorzata i Magdalena. Nieco mniejszym uznaniem cieszyły się natomiast imiona: Cecylia, Barbara, Elżbieta, Brygida, Ewa, Antonina, Franciszka, Teresa, Tekla, Rozalia, Salomea, Helena, Zuzanna i Marianna. Chłopcom nadawano najczęściej imię: Jakub, Albert, Jan, Grzegorz, Maciej, Walenty, Błażej, Sebastian, Marcin, Bartłomiej, Krzysztof, Stanisław i Wojciech. Do rzadszych należały imiona: Piotr, Paweł, Andrzej, Kazimierz, Franciszek, Tomasz, Józef, Antoni, Gabriel, Michał, Wincenty i Łukasz. Wybór imienia łączył się niewątpliwie z kulturą religijną środowiska, aczkolwiek na dzisiaj trudno wykazać zbieżność i zależność między jednym i drugim zjawiskiem.

Księgi zaślubin nie różnią się swoim wyglądem od ksiąg chrztów. Są papierowe, spisywano je w języku łacińskim, ale pismem raz bardziej innym zaś razem mniej starannym. Za księgi małżeństw i ich prowadzenie, jak zdaje się sugerować wstępna analiza, był odpowiedzialny kaznodzieja kościoła, któremu też przysługiwały ofiary składane przez nowożeńców. Tak przynajmniej było w przypadku kościoła św. św. Jakuba Apostoła i Krzysztofa oraz kościoła Bożego Ciała. Księgi nie posiadają szczególnych ozdób, poza kilkoma skromnymi incipitami zaznaczającymi kolejne lata. Najstarsze z nich były restaurowane w 1902 r., w ramach porządkowania zasobu archiwalnego przez ks. Augustyna Błachutę i prof. Stanisława Krzyżanowskiego.

Księgi zmarłych nie różnią się zewnętrznie – format, oprawa – od ksiąg chrztów i małżeństw. Są papierowe, spisane w języku łacińskim pismem różnej staranności, bez szczególnych ozdób wewnętrznych. Informacje o zmarłych są bardzo skromne. W zdecydowanej większości ograniczają się do odnotowania imienia i nazwiska zmarłego, miejscowości pochodzenia i lokalizacji grobu na cmentarzu. Wiek, stan i zawód podawano rzadziej, a jeszcze rzadziej przyczynę zgonu. Ponad połowę zgonów stanowiły zgony dzieci. Dorośli umierali najczęściej między 35 a 50 rokiem życia. Pogrzeby osób mających powyżej 60 lat zdarzały się rzadziej, a 80 rok życia przekroczyło tylko trzydzieści siedem osób.

⁵⁵ „Hactenus non sunt scripta Baptisati propter negligentiam Campanotoris nunc Stanislai de Crac[ovia]”.

4. Podsumowanie

Reasumując całość wywodu pragnę podkreślić, że zachowany w archiwum klasztoru Bożego Ciała kanoników regularnych laterańskich na Kazimierzu zespól ksiąg metrykalnych trzech parafii, których kościoły parafialne znajdowały się w granicach miasta Kazimierza, stanowi bardzo ważne źródło informacji do dziejów nie tylko Kazimierza, ale całej dzisiejszej zawiślańskiej przestrzeni Krakowa. W ich świetle możemy z powodzeniem śledzić zarówno ruch demograficzny na tym obszarze od końca XVI do końca XVIII w., jak i rozwój infrastruktury gospodarczej, przemiany w zakresie życia społecznego-politycznego, kulturę moralną, duchową oraz umysłową. Metryki dostarczają nadto materiału do topografii, toponomastyki, onomastyki, geografii historycznej, biografistyki staropolskiej i wielu innych zagadnień. Jak żadne inne źródło bowiem metryki skupiają w sobie wszystko, co niesie z sobą życie człowieka w konkretnej przestrzeni geograficznej i kulturowej – od jego przyjścia na świat do śmierci i pogrzebu.

SUMMARY

The vital records kept by three parish churches in the town of Kazimierz have been preserved in the archive of the Corpus Christi Monastery of the Cannons Regular of the Lateran, and they are a vital source of information about the history of Kazimierz and Cracow. These valuable materials provide historians with a wealth of data for analysing demographic changes in this area between the late 16th century and the late 18th century, the development of the local economy, social and political transformations, and the moral, spiritual and intellectual culture of the time. Vital records are also a valuable source of information for research in topography, toponymy, onomastics, historical geography, historical biography and other areas. Unlike any other source of historical data, vital records paint a comprehensive picture of human existence in geographical and cultural space, between birth and death.

